

RECENZE

GÜNTER DONATH – FRANK RICHTER: GÄRTEN AUS STEIN. DIE PFLANZENWELT DES NAUMBURGER MEISTERS

Petersberg 2015. 272 s., 548 fotografií a grafická dokumentace. Bez poznámkového aparátu.

S větším časovým odstupem od vydání referujeme o významném publikačním počínu z oblasti nefigurálního sochařství 13. století. I po šesti letech od vydání knihy zůstává tato publikace svým způsobem ojedinělým dílem. Je výsledkem spolupráce několika autorů, kteří zpracovali jednotlivé kapitoly publikace. Nejde tedy o jednotlé dílo jednoho autora, kniha má spíše formu sborníku svého druhu, jehož jednotlivé části jsou svázány tematicky i formálně. Jádrem knihy je svět rostlinného dekoru Naumburského mistra, zasazený do kontextu doby. Texty publikace čtenáři přibližují základní údaje o fungování středověké stavební hutě, nastiňují stavební vývoj dvou nejvýznamnějších staveb dotčené saské oblasti, dómu sv. Petra a Pavla v Naumburgu a dómu v Míšni, dotýkají se problematiky francouzských východisek, jakými je zejména západní stěna interiéru katedrály v Remeši a nevýhýbají se ani nastíněním historických souvislostí. Kniha však zejména přináší přesný popis rostlinné ornamentiky klíčových částí domů v Naumburgu a v Míšni.

V první kapitole *Als die Kathedralen in den Himmel wuchsen* Günther Donath popisuje fungování gotické stavební hutě. Svou pozornost zaměřuje zejména na organizaci práce a na specializaci jednotlivých stavebních činností. Dotýká se významu kamenických značek u obou domů. Podává přehled značek a jejich počty. V jedné z podkapitol se zabývá ve stručném přehledu otázkou, kdo byl vlastně Naumburský mistr, jaký je jeho umělecký původ a význam. V další podkapitole velmi podrobně rozebírá technické aspekty stavby dómu v Míšni, včetně její přípravy.

V kapitole *Der Dom St. Peter und Paul in Naumburg* se Holger Kunde přehledně zabývá dílem Naumburského mistra, jeho sochařského díla včetně některých ikonografických otázek. V podkapitole je stručný exkurs k vitrajím západního chóru.

V další kapitole *Der Dom Johannes Evangelista und Donatus in Meissen (Zum Bauabschnitt der Naumburger Werkstatt)* Günther Donath podává přehledně stavební vývoj dómu v Míšni, včetně letneru, osmibokého stavení a transeptu.

V následující kapitole *Pflanzen aus Stein – die Laubhauer entdecken die Natur* se Frank Richter dostává k těžišti celé knihy. Po stručných zobecňujících podkapitolách o rostlinném dekoru v období let 1050 – cca 1250 a její symboliky, autor podává přehled druhů rostlin u jednotlivých nejvýznamnějších francouzských katedrál, jakými

jsou katedrály v Chartres, Paříži apod., včetně některých vybraných dalších staveb, jako jsou domy v Naumburgu, Míšni apod. Jednotlivé rostliny jsou uvedeny v německých názvech s latinskými ekvivalenty. Přehledy jsou uspořádány do tabulek. Následuje podrobný popis jednotlivých druhů tesaných rostlin. Každému druhu je věnována samostatná podkapitola s uvedením výskytu, formy, symboliky a výběrové fotografické včetně kresbené dokumentace. Následují příklady proměn zobrazení některých vybraných druhů u jednotlivých staveb. V samostatné podkapitole je shrnutý výběr užitých rostlinných druhů v případě mariánských portálů u některých významných sakrálních staveb (Paříž, Basilej, Naumburg).

V další kapitole *Ein steinernes Herbarium die innere Westwand der Katedrale von Reims* popisuje Frank Richter všechny rostlinné druhy zobrazené na západní stěně interiéru katedrály v Remeši. Součástí popisu jsou tabul-

ky a fotografická dokumentace západní stěny katedrály i přírodních předloh.

V následující obrazové kapitole *Bildteil* Frank Richter vyčerpávajícím způsobem popisuje jednotlivé architektonické články domů v Naumburgu a v Míšni, dekorované rostlinným ornamentem.

Každý dekorovaný článek má svou detailní fotografii, stručný popis, v některých případech doplněný fotografií přírodní rostlinné předlohy.

Závěrečná kapitola má formu katalogu. V ní Frank Richter katalogovým způsobem publikuje každý architektonický článek západního chóru domu v Naumburgu a východního chóru, osmibokého stavení, transeptu a kaple sv. Jana domu v Míšni. Každý článek je opatřený fotografií sochařského díla, názvem a fotografií přírodní předlohy.

Těžiště recenzované knihy metodicky spočívá v určení jednotlivých druhů zobrazených rostlin v nefigurálním sochařství 13. století. Jádrem jsou z tohoto hlediska příslušné části obou nejvýznamnějších saských staveb, domů v Naumburgu a v Míšni. Akcent je položen na dílo Naumburského mistra. Další hlediska bádání o evropském rostlinném dekoru 13. století zaujímají v textu knihy méně významné místo. Jde zejména o slohový vývoj rostlinného dekoru 13. století v rámci Evropy, o jeho případný symbolický obsah apod. Komplexní určení konkrétních rostlinných druhů u tak evropských významných staveb, jakými jsou domy v Naumburgu a v Míšni, má svůj význam. Především představuje východisko pro případné komplexní určení tesaných rostlinných druhů i u dalších významných staveb ve střední Evropě i v jiných částech západní a střední Evropy. Přesné a komplexní určení druhů by poté umožnilo uvažovat i o detailním zkoumání případného symbolického obsahu jednotlivých zobrazených druhů, zejména ve vztahu k jednotlivým částem staveb. Tomuto problému se dílčím způsobem věnovala prozatím jen malá část dosavadního bádání. Jak by bylo možno v této věci metodicky postupovat, naznačuje kapitola knihy věnovaná srovnání rostlinného dekoru na

mariánských portálech. Prozatím se zdá, že výběr druhů jednotlivých tesaných rostlin ve vztahu k jejich rozmístění na jednotlivých částech staveb, neměl u většiny sakrálních objektů a jejich částí, zásadní symbolické důvody. To bude nicméně třeba ověřit případným budoucím zkoumáním. Otázkou dále je, jaký dopad by mělo určování druhů zobrazených rostlin na jejich slohový vývoj. Zřejmě nelze očekávat závěr, že jednotlivé rostlinné druhy byly u různých staveb prováděny formálně shodným či obdobným způsobem. Výsledky prozatímního zkoumání prokazují, že v rámci jednotlivých staveb byly tesané architektonické články dekorované rostlinným ornamentem prováděny slohově jednotným způsobem, bez ohledu na rostlinný druh, který zobrazovaly. Zdá se nám tedy, že z metodického hlediska kromě komplexního určení druhů tesaných rostlin, což představuje významnou historickou hodnotu samo o sobě, by toto určení mohlo být mimo jiné jedinečným východiskem zejména pro zkoumání případné migrace jednotlivých tesaných rostlinných druhů mezi jednotlivými regiony a stavbami. I tady se avšak prozatím zdá, že pro jednotlivé evropské regiony, skupiny staveb či jednotlivé stavby, nelze vymezit typicky zobrazované rostlinné druhy. To vše by bylo jistě nicméně vhodné rovněž ověřit dalším zkoumáním.

Recenzovaná kniha je metodicky prozatím ojedinělá. Přesné a komplexní výsledky určení druhů rostlinného dekoru vytvářejí do budoucnosti předpoklady, zejména s ohledem na studium symboliky rostlinného dekoru, pro možnost srovnání ornamentiky jednotlivých relevantních částí staveb a pro možnost vyvozovat v tomto směru bezpečné závěry. Slabinou knihy je absence poznámkového aparátu, která je u některých jejích částí limitujícím faktorem při další odborné práci s textem.

Publikace ve svých klíčových částech, přinášejících přesné a komplexní informace o výskytu tesaných rostlinných druhů u vybraných staveb 13. století a jejich částí, představuje důležitý přínos pro zkoumání jejich tesané rostlinné ornamentiky.

PAVEL KROUPA